14.11.2022

tav@eduskunta.fi

Asia: E 140/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Energian hätätoimet; kaasun solidaarisuusasetus

Gasgrid Finland Oy (jäljempänä Gasgrid) on valtionyhtiö, joka toimii järjestelmävastaavana kaasun siirtoverkonhaltijana Suomessa ja tarjoaa asiakkailleen turvallista, luotettavaa ja kustannustehokasta kaasujen siirtoa sekä kehittää aktiivisesti ja asiakaslähtöisesti siirtoalustaa, palveluitaan ja kaasumarkkinoita edistääkseen tulevaisuuden hiilineutraalia energia- ja raaka-ainejärjestelmää.

Gasgrid kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua komission asetusehdotuksesta 2022/549, joka koskee kaasumarkkinan yhteisvastuun lisäämistä kaasuhankintojen paremman koordinoinnin, rajat ylittävän kaasukaupan ja luotettavien viitehintojen avulla.

Asetusehdotus koostuu neljästä pääkohdasta, joilla pyritään hallitsemaan kaasun markkinahintoja sekä vahvistamaan yhteisvastuuta ja toimitusvarmuutta. Gasgrid on jaotellut lausuntonsa neljän pääkohdan mukaisesti arvioiden kunkin osion vaikutuksia.

Kaasun yhteisoston järjestäminen

Kaasun hankintakanavat ovat mittavassa muutostilassa Euroopassa Venäjän toimitusten vähennettyä alueelle merkittävästi. Samalla monessa Euroopan valtiossa, kuten myös Suomessa, valmistellaan uutta nesteytettyyn kaasuun (jäljempänä LNG) perustuvaa kaasun hankintakyvykkyyttä LNG-terminaalien avulla turvaamaan pysyvämpi riippumattomuus Venäjän toimituksista. LNG peräisen kaasun hankintaketjun seurauksena Euroopan kaasun hankinta ohjautuu aiempaa suuremmassa määrin globaaleille kaasumarkkinoille, mikä on merkittävä muutos myös Suomen markkinalle ja markkinatoimijoille.

Asetusehdotuksessa Euroopan Komissio esittää kaasun yhteishankintojen järjestämistä, jotta hankinnassa saavutettaisiin kollektiivisen ostovoiman tuomaa etua suhteessa malliin, jossa kukin yksittäinen valtio tai markkinatoimija pyrkisi hankkimaan kaasua vain omiin tarpeisiinsa. Hajautunut kaasun hankinta voisi pahimmillaan johtaa alueen sisäiseen kilpailuun nostaen siten Euroopan sisäisiä energiahintoja.

Gasgrid puoltaa ehdotuksen mukaista yhteishankinnan mahdollistamista markkinatoimijoille tukemaan vallitsevien poikkeavien olosuhteiden kaasuhankintojen tehokkuutta.

Kaasun markkinahintojen hallinta

Asetusehdotus kuvaa useita mekanismeja, joilla pyritään hallitsemaan kaasun markkinahinnan perusteettoman korkeaa tasoa ja päivänsisäistä voimakasta vaihtelua.

Euroopassa kaasuenergian hankintaa sidotaan usein Alankomaissa sijaitsevan markkina-alueen virtuaalisen kauppapaikan hintatasoon (Title Transfer Facility, jäljempänä TTF). Venäjän toimitusten vähennettyä

Gasgrid Finland Oy
Keilaranta 19 D
FI- 02150 Espoo
Y-tunnus 3007894-1
Kotipaikka, Espoo
www.gasgrid.fi

Eurooppaan on TTF:n markkina-alueelle muodostunut kaasun siirtoon teknisiä rajoitteita, jotka ovat osaltaan nostaneet kaasun energiahintoja paikallisessa TTF:ssä. Muutoksen seurauksena TTF hintaindeksi ei kaikissa tilanteissa enää parhaalla tavalla aseta hintatasoa muualle Eurooppaan. Tästä johtuen annetussa asetusehdotuksessa on kuvattu mekanismi, jonka mukaan komissiolle annetaan valtuutus puuttua korkeisiin kaasuenergian hintoihin määräämällä TTF:n spot-markkinalle tarvittaessa dynaamisen enimmäishinnan. Muiden Euroopan markkinapaikkojen tulisi tällöin kytkeä toimintansa korjattuun TTF spot-hintaan.

Gasgrid suhtautuu varauksella markkinan hinnoittelun korjaamiseen. Ehdotuksessa ei ole kuvattu yksityiskohtaisesti hintaa korjaavan mekanismin luonnetta sekä sitä missä olosuhteissa komissio ohjausta käyttäisi. Puutteellisen tiedon johdosta koko menettelyn arviointi on vaikeaa. Joka tapauksessa markkinahintoihin vaikuttamisen tulisi olla viimeinen keino, jolla hallitaan hätätilanteen vaikutuksia.

Toisena kaasun hinnoittelua ohjaavana keinona Komissio esittää päivänsisäisen kaasukaupan volatiliteetin hallintamekanismia. Mekanismilla on tarkoitus rajoittaa front-month-energiajohdannaisten päivänsisäistä hintavaihtelua. Mekanismin tulee olla viimeistään 31.1.2023 käytössä kaikissa kaasun kauppapaikoissa, joissa käydään kauppaa front-month johdannaistuotteella.

Suomen markkina-alueella toimii Get Baltic kauppapaikka, mutta sen tuotevalikoimassa ei ole kaasuenergian johdannaistuotteita. Suomessa toimijoilla on kuitenkin erilaisia hankinta-, myynti- ja riskienhallintasopimuksia, joiden referenssihintana mahdollisesti käytetään TTF-indeksejä. Jos indeksejä muutetaan lyhyellä aikataululla, voivat aiemmin solmitut sopimukset altistua niiden toimivuuteen vaikuttaville riskeille.

Kolmantena toimena Komissio esittää LNG-hankintoja koskevan referenssihintatiedon julkaisemista poistamaan yksittäisissä LNG-kaupoissa muutoin mahdollisesti tapahtuvia hinnoitteluvirheitä, joita voisi synnyttää muun muassa Venäjän toimitusten vähenemisen aiheuttama muutos. Komissio esittää, että ACER ottaa vastatakseen yksittäisten LNG-kauppojen hintatiedon keruun markkinalta sekä koostetun tiedon julkaisemisen takaisin markkinalle.

Gasgrid puoltaa esitystä korostaen markkinatiedon läpinäkyvyyden tärkeyttä tehokkaan markkinan synnyttämiseksi.

Kaasun solidaarisuuden kehittäminen parantamaan toimitusvarmuutta

Asetusehdotus kuvaa useita keinoja kaasun toimitusvarmuuden parantamiseksi jäsenvaltioiden solidaarisuusvelvoitetta laajentaen. Ensinnäkin solidaarisuuden piirissä olevien käyttäjien ryhmää esitetään laajennettavaksi kriittiseen sähköntuotantoon. Toisaalta solidaarisuutta voi esityksen mukaan pyytää jatkossa myös muilta kuin naapurijäsenvaltiolta hyödyntäen LNG-infrastruktuuria. Kolmantena merkittävänä kohtana on solidaarisuuden toimittamisen ehtojen määrittäminen komission toimesta tilanteissa, joissa jäsenvaltiot eivät vielä oma-aloitteisesti ole solmineet kahdenvälistä solidaarisuussopimusta. Komission ehtojen mukaan solidaarisuuskaasun kompensointi sitä tarjoavalle jäsenvaltiolle ei pitäisi sisällään solidaarisuuden tarjoamiseksi toteutettujen toimenpiteiden välillisiä vaikutuksia, kuten tuotannon menetystä.

Gasgrid suhtautuu ymmärtäen esitykseen, jonka mukaan kriittinen sähköntuotanto tulee osaksi solidaarisuusvelvoitetta. Suomen osalta Gasgrid Finland on selvittänyt yhteistyössä Fingridin ja Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa Suomen kriittisen kaasuvoimalaitoskapasiteetin tulevana talvikautena.

LNG:n sisällyttäminen solidaarisuusavun antamisen piiriin on Gasgridin näkemyksen mukaan perusteltu keino parantaa Euroopan jäsenvaltioiden asemaa vallitsevassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Gasgrid kaipaa kuitenkin vielä tarkempaa tietoa siitä, kuinka LNG käytännössä tuotaisiin osaksi solidaarisuutta. Lisäksi Gasgrid haluaa korostaa, ettei LNG-perusteisen solidaarisuuden pyynnön tulisi rasittaa liiaksi yksittäistä jäsenvaltiota vaan avunannossa tulisi noudattaa taakanjakoa kaikkien jäsenvaltioiden kanssa, joilla on tekninen kyvykkyys tilanteessa auttaa.

Gasgrid on erimieltä esityksen kanssa siitä, kuinka solidaarisuuden tarjoamisesta tulisi taloudellisesti kompensoida tarjoavaa osapuolta. Gasgridin näkemyksen mukaan solidaarisuuden tarjoamisesta aiheutuvien suorien kustannusten ohella tulisi huomioida myös välilliset kustannukset tilanteissa, joissa solidaarisuuden tarjoaminen edellyttää ei-markkinaehtoisia kaasun rajoituskeinoja tarjoavan jäsenvaltion markkinalla.

Kaasun kysynnän vähentämiseen tähtäävien toimien tehokkaampi toimeenpano

Komission ehdotuksen yhtenä pääkohtana on edistää edelleen kaasun kysynnän vähentämistä turvaamaan varastotasojen riittävä täyttö tuleville talvikausille. Suomessa kaasun kysyntä on laskenut markkinaehtoisesti jo noin 50 % viime vuosien määrään nähden. Myös Baltiassa kaasun kulutus on laskenut huomattavasti ja toisaalta Latvian kaasuvarastoa on onnistuttu täyttämään Venäjän toimitusten keskeytymisestä huolimatta yli 50 % täyttöasteeseen. Inkoossa otetaan joulukuussa käyttöön mittavan kokoluokan kelluva LNG-terminaali, joka tuo uuden hankintalähteen Suomen ja Baltian alueelle parantaen siten merkittävästi energiaomavaraisuuttamme. Gasgrid Finland on yhteistyössä markkinatoimijoiden ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa määrittänyt yhteiskunnan toimintaedellytysten kannalta kriittisiä käyttäjäryhmiä (prioriteettiryhmä), jotta mahdollisessa kaasun niukkuustilanteessa kaasun kysyntää voidaan tehokkaasti vähentää niiltä käyttäjäryhmiltä, joilla ei ole tehdyn määrityksen mukaista prioriteettistatusta.

Gasgrid ei näe tarvetta pyrkiä vähentämään Suomen kaasun kysyntää nykytilanteessa, sillä kysyntä on laskenut jo merkittävästi omaehtoisesti ja toisaalta Inkoon terminaalin seurauksena kaasun saatavuuden tilanne paranee alueellamme huomattavasti.

Muuta huomioitavaa

Asetusehdotuksessa kuvataan alueellisen infrastruktuurin tehokkaan käytön tärkeyttä Venäjän toimituksien vähennettyä. Muutoksen seurauksena Euroopan kaasujärjestelmän virtaussuunnat ovat osittain muuttuneet aiheuttaen aiempaa suuremman riskin teknisistä siirtorajoitteista ja siten kaasun alueellisista niukkuustilanteista. Kaasun niukkuustilanteet korottavat myös alueellisia kaasun hintoja, ja siten siirtoinfrastruktuurin tehokas käyttö on erityisen tärkeää juuri nyt.

Teknisten rajoitteiden mahdollisimman vähäisen vaikutuksen varmistamiseksi on tärkeää, että kaasujärjestelmää käytetään tehokkaasti ja muun muassa käyttämätöntä varattua kapasiteettia vapautetaan markkinalle käyttöön. Komission ehdotus esittääkin infrastruktuurioperaattoreille tehokkaampia keinoja puuttua tilanteisiin, joissa markkinatoimijat panttaavat siirto- ja/tai varastokapasiteetteja käyttämättä niitä itse tai tarjoamatta niitä muille toimijoille.

Gasgrid puoltaa muutosesitystä ja haluaa korostaa sen tärkeyttä myös Suomen kaasumarkkinan tehokkaan toiminnan varmistamiseksi. Suomessa otetaan käyttöön joulukuussa uusi mittavan kokoluokan LNG-terminaali ja terminaalin korkean käytettävyyden takaamiseksi on tärkeää pitää huolta markkinatoimijoiden

kyvystä hyödyntää tehokkaasti koko alueellista kaasumarkkinaa ja varsinkin sen keskeisiä infrastruktuuriosia, kuten valtioiden välisiä siirtoyhteyksiä sekä Latvian kaasuvarastoa.

Lisätietoja tästä lausunnosta antaa:

Janne Grönlund, Johtaja, Gasgrid Finland Oy
+358 400 368 825
Janne.Gronlund@gasgrid.fi

Espoossa, 14.11.2022

Kunnioittavasti,

Olli Sipilä
Toimitusjohtaja,
Gasgrid Finland Oy